

ขมิ้นฤๅษี

Arcangelisia flava (L.) Merr.

วงศ์ MENISPERMACEAE

ชื่ออื่น : ขมิ้นเครือ , ฮั้ว

ไม้เลื้อยหรือไม้เถา เนื้อแข็ง ทุกส่วนเกลี้ยง ยกเว้น มีต่อมที่ใบ ลำต้นมีเนื้อไม้เป็นสีเหลือง เมื่อสับหรือฟันจะมียางสีเหลือง มีรอยแผลเป็นตามก้านใบที่หลุดร่วงไป ซึ่งรอยแผลเป็นจะมีลักษณะ เป็นรูปถ้วย ส่วนรากสดที่อายุน้อยและขนาดเล็กจะมีรูปร่างโค้งงอไปมา ลักษณะค่อนข้างแบน และมีร่องคล้ายแฉกเล็กอยู่ตรงกลางตลอด ความยาวของราก ส่วนผิวนั้นเรียบเป็นสีน้ำตาลอมเขียวหรือเป็นสีเทา ปนน้ำตาล บางตอนของรากมีรอยแตกเล็ก ๆ พาดขวางอยู่ ส่วนราก ที่มีอายุมากและมีขนาดใหญ่ จะมีรูปร่างทรงกระบอกค่อนข้างตรง มีโค้งงอบ้างบางตอน ผิวเรียบเป็นสีน้ำตาลอ่อน เปลือกบางมีรอยแตกเล็กๆ เป็นแนวตามยาวของราก รอยแตกที่พาดขวางจะเป็นรอยนูนเล็กน้อย รากขมิ้นเครือที่แห้งแล้ว ผิวจะเป็นสีน้ำตาลอ่อนและมีรอยแตกพาดขวาง อยู่ทั่วไป เปลือกหลุดง่าย

ใบ : เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงเวียนสลับ ลักษณะของใบเป็นรูปไข่ รูปไข่แกมรี รูปไข่กว้าง หรือรูปหัวใจ ใบมีขนาดกว้างประมาณ 8-12 ซม. และยาวประมาณ 10-16 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบกลม ตัด หรือเป็นรูปหัวใจเล็กน้อย เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง หลังใบเป็นมัน ส่วนท้องใบเรียบไม่มีขน มีเส้นใบ ออกจากโคนใบเป็นรูปฝ่ามือ 5 เส้น และมีเส้นแขนงใบอีก 1-3 คู่ โดยมักจะออกเหนือครึ่งหนึ่งของเส้นกลางใบไป เมื่อแห้งแล้วจะเห็นเส้นร่างแหไม่ชัดเจน ก้านใบยาว ที่โคนและปลายบวม โคนก้านใบงอ

ดอก : เป็นช่อ โดยจะออกตามง่ามใบหรือตามเถา ยาวประมาณ 10-15 ซม. แตกกิ่งด้านข้าง ยาวประมาณ 1-5 ซม. ดอกเป็นแบบแยกเพศ มีสีขาวแกมเหลืองหรือแกมเขียว โดยดอกเพศผู้ จะไม่มีก้านหรือก้านสั้น มีใบประดับย่อยลักษณะเป็นรูปไข่ ยาวประมาณ 1 มม. โคนหนาเห็นได้ชัด กลีบเลี้ยงวงนอกมีประมาณ 3-4 กลีบ มีขนาดสั้นกว่า 1 มม. ส่วนวงในใหญ่กว่า มีลักษณะเป็นรูปรี หรือรูปไข่ยาวประมาณ 1.5-2.5 มม. เกสรเพศผู้จะเชื่อมกัน ยาวประมาณ 0.5-1 มม. ส่วนดอกเพศเมีย จะมีกลีบเลี้ยง 6 กลีบ ลักษณะเป็นรูปขอบขนานแคบ ยาวได้ประมาณ 2.5-4 มม. ปลายโค้ง มีเกสรเพศผู้ปลอมขนาดเล็กลักษณะคล้ายเกล็ด เกสรเพศเมียจะมี 3 อัน ยาวประมาณ 1.5 มม. ยอดเกสรเพศเมียกว้าง ไม่มีก้าน เป็นตุ่ม ออกดอกในช่วงประมาณเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน

ผล : ผลเป็นผลสด ลักษณะเป็นรูปทรงกลม ออกเป็นช่อตามลำต้น มักแตกก้านยาวประมาณ (5)-7-30 (-45) ซม. แกนกลางและก้านใหญ่ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3-6 มม. ผลกับก้านผลจะแตก จากด้านข้าง มีประมาณ 1-3 ผลติดอยู่ด้วยกันบนก้านที่มีลักษณะ เป็นรูปตะบอง ที่ปลายบวมยาวได้ถึง 4 ซม. ผลสุกเป็นสีเหลือง ค่อนข้างแบน ด้านข้าง รูปกึ่งรูปไข่ตามขวาง ยาวประมาณ 2.5-3.3 ซม. กว้างประมาณ 2.2-3 ซม. และหนาประมาณ 2-2.5 ซม. เมื่อแห้ง จะย่น ขนเกลี้ยง ผนังผลชั้นในแข็ง ภายในผลมีเมล็ดใหญ่แข็ง 1 เมล็ด ติดผลในช่วงประมาณเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน

นิเวศวิทยา : ชายป่าดิบแล้งและป่าดิบชื้นที่ระดับความสูงไม่เกิน 300 เมตร มีเขตการกระจายพันธุ์ และถิ่นกำเนิดในภาคตะวันออกเฉียงใต้และภาคใต้ ในต่างประเทศพบได้ที่จีน (เกาะไหหลำ) ภูมิภาคมาเลเซีย และภูมิภาคอินโดจีน

ประโยชน์

- ✦ เมล็ดขมมีพิษ หากรับประทานอาจทำให้อาเจียนและถึงตายได้ มันจึงถูกนำมาใช้เป็นยาเบื่อปลา
- ✦ ในกาลิมันตันจะใช้สีเหลืองจากลำต้นนำมาย้อมเสื้อผ้าที่ทำจากหวาย ส่วนในอินเดียนและอินโดจีน จะใช้ย้อมผ้า และบางครั้งก็นำสีเหลืองที่ได้ไปผสมกับสีจากคราม ซึ่งจะทำให้ได้สีเขียว

อ้างอิงข้อมูล : <https://medthai.com/%E0%B8%82%E0%B8%A1%E0%B8%B4%E0%B9%89%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B7%E0%B8%AD/>

ภาพประกอบ : <https://hiveminer.com, Medthai>